

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Rubriek: Behandelen en Straffen: d. Straftoemeting

Schuyt, P.M.; Wingerden, S.G.C. van

Citation

Schuyt, P. M., & Wingerden, S. G. C. van. (2020). Rubriek: Behandelen en Straffen: d. Straftoemeting. *Delikt En Delinkwent*, 50(6), 477-485. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3192753>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3192753>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Richards, J., Hillige, S., & Domburgh, L. van, De PIJ-maatregel. *De Psycholoog*, 55 (2020) 3, p. 44-53.

Ridder, B. de, Fassaert, T., & Grimbergen, C., Radicalisering en psychiatrie: pleidooi voor een brede blik. *Tijdschrift voor Psychiatrie* 61 (2019) 10, p. 677-677.

Roza, S., Leidt ambulantisering tot meer gevangenschap van psychiatrische patiënten?, *Tijdschrift voor Psychiatrie* 62 (2020) 2, p. 94-96.

Rozemond, K., *Het menselijke kwaad. Hannah Arendt, Adolf Eichmann en het oordelen over het kwaad*. Amsterdam, Boom, 2020.

Smid, W., & Uzieblo, K., Risicotaxatie: waarheen, waarvoor? *De Psycholoog*, 55 (2020) 3, p. 32-40.

Smid, W., W. Canton, D. van Beek & L. Gijs, *Zicht op zedendelinquenten. Achtergronden, risicotaxatie en behandeling*. Amsterdam, Boom, 2020.

Uzieblo, K., & Smid, W., Waarom we het vaak mis hebben over psychopathie. *De Psycholoog*, 55 (2020) 3, p. 10-21.

d. Straftoemeting

1. Inleiding

Deze rubriek bestaat uit de vaste onderdelen. Ten eerste wordt een selectie van rechterlijke uitspraken besproken. We vervolgen de rubriek met een overzicht van de wijzigingen in de landelijke oriëntatiepunten voor straftoemeting en OM-richtlijnen voor strafvordering die het afgelopen jaar zijn gepubliceerd, waarna we afsluiten met een signalering van enkele interessante wetsvoorstellen en publicaties.

2. Rechtspraak

Deze rubriek werd geschreven ten tijde van de Covid-19 pandemie en inspireerde ons om in de rechtspraakparagraaf aandacht te besteden aan de invloed die deze situatie, volgens de reeds gepubliceerde jurisprudentie, heeft op de straftoemeting. In een aantal voor het publiek toegankelijk geschreven vonnissen van de Rechtbank Rotterdam wordt een opsomming gegeven van

de wijzen waarop 'Corona' relevant kan zijn voor de straftoemeting:

“Een belangrijk twistpunt op de zitting en dus ook in dit vonnis is of het dreigen met besmetting met het coronavirus door onder meer te spugen naar politieambtenaren onder de huidige crisismoments zou moeten leiden tot een hogere straf. De rechtbank vindt in zijn algemeenheid dat het op dit moment bij corona-gerelateerde misdrijven voor de hand ligt om zwaarder te straffen. Daar geven de huidige onzekere, beangstigende maatschappelijke omstandigheden alle reden toe. Dit geldt nog meer als de slachtoffers van die misdrijven personen zijn die werkzaam zijn in cruciale beroepen en/of vitale processen.

[...]

Nederland gaat gebukt onder het coronavirus. Sinds eind februari leven de inwoners van Nederland in angst en onzekerheid. Bij velen leven vragen als: 'word ik ziek?', 'worden mijn naasten ziek?', en zo ja, 'hoe ziek dan?'. Ouderen en andere kwetsbare mensen in onze samenleving zijn door isolatie erg eenzaam en zien zich in die eenzaamheid nadrukkelijk geconfronteerd met het eindige van het leven. In de gezondheidszorg en andere (zorg)sectoren werken mensen dag en nacht om het coronavirus de baas te blijven en de zekerheid dat dat gaat lukken is er niet. Als onder deze zware en moeilijke omstandigheden (de corona-achtergrond) het coronavirus wordt ingezet als middel om misdrijven te plegen ligt het voor de hand dat dat strafverhogend werkt. Dit heeft niet alleen te maken met het aspect dat een extra vergelding op haar plaats is en de dader van een dergelijk misdrijf moet weten dat hij het niet nog een keer moet doen. Nee, hoger straffen dient er ook toe om duidelijk te maken aan iedereen dat de maatschappij op dit moment wel wat anders aan haar hoofd heeft.

Ook bij de straftoemeting in 'coronazaken' vormen de (gepubliceerde) oriëntatiepunten straftoemeting van de rechtspraak en de straffen die in andere zaken voor dit soort

misdrijven worden opgelegd een goed uitgangspunt. De mate waarin het strafverhogende effect van de corona-achtergrond van het misdrijf ten opzichte van dat uitgangspunt in de straftoemeting moet worden betrokken is – in algemene zin – afhankelijk van 1) de aard en ernst van het misdrijf en 2) van de vraag tegen wie het misdrijf is gericht. *Ad 1: Aard en ernst van de coronamisdrijven en de te onderscheiden categorieën*

Na de eerste maand in de coronacrisis zijn er in de rechtspraak grofweg vijf categorieën misdrijven te onderscheiden waarbij het coronavirus als middel of als omstandigheid een rol speelt. De rechtbank baseert zich hierbij op de op rechtspraak.nl gepubliceerde nieuwsberichten over deze zaken en op informatie daarover op andere (sociale) media. Een eerste categorie misdrijven waar het coronavirus als middel wordt ingezet zijn de (zware) mishandelingszaken. In dat type zaken speelt het coronavirus een directe en concrete rol in het misdrijf. Het gaat dan bijvoorbeeld om het opzettelijk (proberen) iemand te besmetten. Het coronavirus is in feite het wapen dat bij het misdrijf wordt gebruikt.

Een tweede categorie van misdrijven waar het coronavirus een rol speelt zijn de bedreigingszaken. Daarbij wordt het coronavirus als dreigingsmiddel ingezet en wordt het coronavirus in veel gevallen minder direct in het misdrijf betrokken. Op dit laatste punt valt binnen deze categorie een onderscheid te maken. Bij het fysiek dreigen (A) met het coronavirus (bijv: spugen) is het coronavirus weer directer bij het misdrijf betrokken dan als het alleen als woordelijk dreigingsmiddel (B) wordt ingezet. Dat vindt zijn oorzaak in de mate van onzekerheid en angst die bij een slachtoffer wordt veroorzaakt.

Een derde categorie in dit verband zijn de eenvoudige (cyber)oplichtingszaken.¹ Bij dat type zaken wordt het coronavirus ingezet als oplichtingsmiddel om het slachtoffer te verleiden iets te doen (bijv: babbeltruc). In die

gevallen wordt zuiver indirect gebruik gemaakt van het coronavirus.

Een vierde categorie zijn de misdrijven waarbij het coronavirus niet als middel wordt ingezet, maar het coronavirus een omstandigheid van het misdrijf is. Het coronavirus speelt in deze categorie bij de concrete strafbare handelingen van het misdrijf geen rol.

Als laatste categorie zijn er (grotere) zaken te bedenken waarin het coronavirus een cruciale en of bijzondere rol heeft gespeeld.

Ten aanzien van de eerste drie categorieën kan in zijn algemeenheid worden opgemerkt dat de gevaarstelling van het coronavirus als ingezet middel afneemt en de reden voor strafverhoging op die grond daarmee ook afneemt. Van categorie 4 waarbij het coronavirus als omstandigheid bij het misdrijf is betrokken is het de vraag of het tot strafverhoging moet leiden, omdat het coronavirus slechts een bijrol speelt. De zaken die in die categorie kunnen vallen zijn te talrijk (huiselijk geweld omdat iedereen nu hutje/mutje zit, supermarktruzies over toiletrollen, ruzie over 1,5 meter afstand) om daar een algemene uitspraak over te doen. Datzelfde geldt voor categorie 5 waarin de wat grotere en bijzondere zaken (een grote oplichting bij de verkoop van vaccins) vallen. Dat type zaken is simpelweg te casuïstisch.

Ad 2: Tegen wie is het misdrijf gericht

Een andere factor die van invloed is op het effect van de corona-achtergrond van het misdrijf op de straftoemeting is tegen wie het coronamisdrijf zich richt.

- Als de slachtoffers van de coronamisdrijven werkzaam zijn in cruciale beroepen en/of in vitale processen is het strafverhogende effect groter dan wanneer sprake is van andere slachtoffers. Het zijn namelijk juist die groepen die in deze tijd extra bescherming verdienen.

- Ook ouderen en andere kwetsbare mensen verdienen extra bescherming en bij misdrijven gericht tegen deze groepen is daarom ook meer aanleiding om de corona-achtergrond zwaarder te laten wegen.”

1 Europol, 'Pandemic profiteering, how criminals exploit the COVID-19'.

(ECLI:NL:RBROT:2020:336,
ECLI:NL:RBROT:2020:337,
ECLI:NL:RBROT:2020:338)

Dit zijn op zich heldere uitgangspunten. Met name de overweging dat in die gevallen waarin het misdrijf is gericht tegen mensen die werkzaam zijn in cruciale beroepen of kwetsbare slachtoffers, past geheel in de lijn die ook bij niet corona-gerelateerde feiten wordt gevolgd ten aanzien van bijzondere slachtoffers. Maar kijken we iets preciezer naar de redenen voor een strafverhoging, dan is er wel een aantal opvallende punten aan te wijzen.

De eerste categorie misdrijven, waar het coronavirus als middel wordt ingezet bij (zware) mishandelingszaken, is niet verbaazingwekkend. Met mishandeling wordt immers gelijkgesteld ‘opzettelijke benadeling van de gezondheid’ (artikel 300 lid 4 Sr). De tweede categorie, waarin het coronavirus wordt ingezet als bedreigingsmiddel, past in het verlengde hiervan, zolang sprake is van bedreiging met zware mishandeling. Gezien de eerste categorie is daar niet veel op af te dingen. In de uitspraak van 8 april 2020 ging de Rechtbank Den Haag nog een stapje verder. In deze zaak was geen sprake van een vervolging voor bedreiging met zware mishandeling, maar voor diefstal, gevolgd door geweld of bedreiging met geweld tegen personen, gepleegd met het oogmerk om, bij betrapping op heterdaad, aan zichzelf de vlucht mogelijk te maken (artikel 312 Sr). Volgens de rechtbank is hier sprake van geweld, dan wel bedreiging met geweld:

“Uit de hiervoor genoemde feiten blijkt dat de verdachte tegen degenen die hem aanhielden meerdere keren heeft geroepen: “ik heb corona, blijf van mij af.”

Tot voor kort was over Covid-19, oftewel het coronavirus, onder het grote publiek niet meer bekend dan dat het hooguit een zware griep zou betreffen. Bij een aanhouding roepen “ik heb een zware griep, blijf van me af”

zou gelet op het hiervoor uiteengezette beoordelingskader niet leiden tot een bewezenverklaring van geweld of bedreiging met geweld. Het valt ook niet uit te sluiten – en te hopen – dat aan de woorden “ik heb corona, blijf van me af” in de toekomst minder of geen zeggingskracht toekomt.

Dat ligt anders in de context van het huidige tijdsgewricht waarin zich een pandemie afspeelt. Inmiddels kan als algemeen bekend worden verondersteld dat het coronavirus een ernstige infectie kan veroorzaken die fataal af kan lopen. Ook is bekend dat de ziekte zeer besmettelijk is, dat voor de ziekte nog geen vaccin voorhanden is en dat er no geen specifieke medicijnen zijn of behandeling is voor deze ziekte. Verder wordt overwogen dat er dagelijks berichten zijn over het aantal ziektegevallen en het aantal doden. Ook worden burgers dagelijks geconfronteerd met verslaggeving over ernstig zieke mensen. Er is vooral ook veel onbekend over deze ziekte en de mogelijkheden tot testen zijn beperkt, hetgeen kan leiden tot gevoelens van onzekerheid over de gezondheid. Er ging kort gezegd ten tijde van het plegen van het delict, door de besmettelijkheid, de mogelijke gevolgen en de onzekerheid een grote dreiging uit van deze ziekte.

Er zijn om verspreiding van de ziekte af te remmen maatregelen van kracht die eraan bij moeten dragen dat sociale distantie zoveel mogelijk in acht wordt genomen. Ook geeft de rijksoverheid het gezondheidsadvies om op afstand te blijven van anderen waarbij een afstand van anderhalve meter als maatstaf wordt gehanteerd. De verdachte was daar blijkens zijn eigen verklaring van op de hoogte.

De politierechter is van oordeel dat niet onderschat moet worden welke kracht er onder de genoemde omstandigheden ten tijde van het plegen van het delict, uitging van het roepen dat je corona hebt, als je wordt aangehouden en degenen die je aanhouden zich op dat moment in je directe nabijheid – dus binnen die straal van anderhalve meter – bevinden. [aangever] heeft verklaard dat hij zich

bedreigd voelde door deze woorden omdat het coronavirus erg actueel en zeer besmettelijk is.

Met zijn woorden heeft de verdachte op [aangever] dan ook een dwangmatige (verbale) kracht uitgeoefend van meer dan geringe betekenis. De uitlatingen van de verdachte waren geëigend om de weerstand van [aangever] te breken zodat [aangever] zou doen wat de verdachte wilde: loslaten en fysiek afstand nemen zodat hij kon ontkomen aan de aanhouding.

Hier komt nog bij dat [aangever] gelet op de geschetste context die deels van algemene bekendheid is en voor het andere deel uit de bewijsmiddelen volgt, ook alle reden had om zich bedreigd te voelen. Bij [aangever] kon in redelijkheid de vrees ontstaan dat hij door in de directe nabijheid van de verdachte te verkeren die beweerde aan corona te lijden, besmet kon raken met Covid-19. Dat de verdachte opzet had op het aanjagen van die vrees, blijkt uit zijn eigen verklaring. Hij wist dat je anderhalve meter afstand moest houden en vond dat de medewerkers van de supermarkt dichtbij kwamen.

De politierechter komt dan ook tot de slotsom dat wettig en overtuigend bewezen is dat de diefstal waarop de verdachte op heterdaad werd betrapt, gevolgd werd door geweld of bedreiging met geweld (met het oogmerk om aan zichzelf de vlucht mogelijk te maken).

Ten overvloede wordt nog overwogen dat de delictomschrijving van artikel 312, eerste lid, van het Wetboek van Strafrecht niet dwingt tot het maken van een keuze tussen geweld of bedreiging met geweld. Het ene is immers net zo strafbaar als het andere omdat het onder dezelfde strafbedreiging valt. De politierechter laat het daarom in het midden.” (ECLI:NL:RBDHA:2020:3246)

Door de uitroep: “ik heb corona, blijf van mij af.” te kwalificeren als (verbaal) geweld of bedreiging met geweld – waarmee de diefstal verandert in een gekwalificeerde diefstal, mét een hoger strafmaximum, krijgt het coronavirus automatisch een strafverhogende werking. En dat is volgens

de rechtbank ook terecht, aldus de strafmotivering:

“De verdachte heeft deze winkelmedewerkers – waarvan er één aangifte wegens bedreiging heeft gedaan – van ‘zich af willen schudden’ door meerdere keren te roepen: “Ik heb corona, blijf van me af.” Het wordt de verdachte ten eerste aangerekend dat hij, toen hij werd aangehouden, heeft willen vluchten waardoor het nodig was dat medewerkers van de supermarkt hem fysiek onder bedwang moesten houden. Daardoor kon het gezondheidsadvies van het houden van anderhalve meter afstand niet in acht worden genomen. Het wordt de verdachte ten tweede zwaar aangerekend dat hij medewerkers van de supermarkt ook nog angst heeft aangejaagd door meerdere keren te roepen dat hij corona had. Het is in het bijzonder in deze tijd van crisis van groot maatschappelijk belang dat medewerkers van een supermarkt hun werk zo veilig mogelijk kunnen doen. De verdachte heeft daar ernstig afbreuk aan gedaan. Hij heeft zich (zeer waarschijnlijk vanwege zijn verslaving) laten leiden door eigen belang en zich niets gelegen laten liggen aan de veiligheid van anderen toen hij besloot om een winkeldiefstal te plegen, met alle risico’s van dien. Door meerdere keren te roepen dat hij corona had, terwijl de medewerkers die hem aanhielden zich in zijn directe nabijheid bevonden, heeft hij vanwege het besmettingsgevaar bij [aangever] gevoelens van onzekerheid over zijn gezondheid veroorzaakt en mogelijk ook bij andere medewerkers die bij de aanhouding betrokken waren. Deze gevoelens van onrust en onzekerheid vanwege het besmettingsrisico kunnen heftig zijn omdat een besmetting ook consequenties kan hebben voor (kwetsbare) naasten van de betrokken medewerkers.”

(ECLI:NL:RBDH:2020:3246)²

² Overigens oordelen de rechter commissaris en de officier van justitie in deze zaak daar opvallend genoeg anders over.

Dat het coronavirus in deze omstandigheden een strafverhogende werking heeft, is dus duidelijk. De vraag is: in welke mate zou de straf in deze situaties moeten worden verhoogd. De Rechtbank Rotterdam gaat deze vraag in de eerder genoemde vonnissen met ongekende mathematische precisie te lijf:

“Het spugen van de verdachte in de door hem gecreëerde coronacontext is uiterst kwalijk. De verdachte heeft het virus daarmee als fysiek dreigingsmiddel ingezet. Dit handelen valt daarom in de tweede categorie (A) van de hiervoor onderscheiden categorieën. Dat maakt dat de corona-achtergrond in de aard en achtergrond van het feit zoals hiervoor is uiteengezet strafverhogend werkt. Die strafverhoging wordt begroot op 50%.

Ook van belang is dat de politieagenten een mogelijk risico hebben gelopen door het spugen. Er bestaat daardoor een verhoogde kans op besmetting met het virus. De politieagenten verdienen bij hun belangrijke taak in een als cruciaal beroep aangemerkte functie – als gezegd – in deze crisis extra bescherming. In de oriëntatiepunten straftoemeting wordt een strafverhoging met 33% tot 100% genoemd als de bedreiging wordt gepleegd tegen politiemensen. In dit geval wordt vanwege de hoedanigheid van de slachtoffers uitgaan van een 100% strafverhoging.

Normaliter wordt voor een bedreiging met enige gevaarstelling en een wederspanning zoals deze twee weken gevangenisstraf opgelegd. Dit betekent dat voor de corona-gerelateerde bedreiging en de wederspanning een gevangenisstraf van ongeveer vijf weken (twee weken + 150% van twee weken) passend zou zijn.”

(ECLI:NL:RBROT:2020:3337)

Uiteindelijk komt de rechtbank in deze zaak tot een gevangenisstraf van zeven weken, waarvan drie weken voorwaardelijk, met een proeftijd van twee jaar.

Voor de Rechtbank Den Haag is het gegeven dat bedreigd wordt met een coronabesmet-

ting reden om hoger te straffen dan het landelijk afgesproken relevante oriëntatiepunt aangeeft:

“Voor de eenheid in straftoemeting is het van belang dat verdachten in soortgelijke zaken, gelijksoortige straffen opgelegd krijgen. Daarom is bij het bepalen van de strafmaat, met behoud van maatwerk, rekening gehouden met de Oriëntatiepunten Straftoemeting van het Landelijk Overleg Vakinhoud Strafrecht (LOVS) van 6 maart 2020, Vanwege de veelvuldige recidive kan in deze zaak een gevangenisstraf van 5 maanden als uitgangspunt worden genomen (categorie d). In het ‘coronadreigement’ ziet de politierechter aanleiding om een zwaardere straf op te leggen.”

(ECLI:NL:RBDH:2020:3246)

Dit is niet een onbegrijpelijke redenering, maar de vraag doet zich voor of de wijze waarop deze verdachte zich de vlucht heeft vergemakkelijkt, namelijk door zich te verzetten en te roepen: “Ik heb corona, blijf van me af” op deze manier niet twee keer als strafverhoging wordt opgevoerd. Allereerst wordt deze vorm van bedreiging kennelijk gelijkgesteld aan winkeldiefstal met na betrapting geweld (slaan/schoppen) of dreigen met een voorwerp (schroevendraaier/ mes). Het oriëntatiepunt dat in de motivering wordt aangehaald past immer bij de ‘categorie c in combinatie met veelvuldige recidive’, zoals genoemd bij het oriëntatiepunt voor winkeldiefstal. Maar vervolgens ziet de politierechter in het ‘coronadreigement’ aanleiding om nóg een zwaardere straf op te leggen. Terwijl het middel in feite reeds verdisconteerd is in het oriëntatiepunt. Uiteraard staat het de rechter vrij om dat te doen, maar het levert wel de vraag op of hier geen sprake is van wat de Duitsers trachten te voorkomen met hun *Doppeverwertungsverbot*, in feite een verbod op het dubbel laten doorwerken van strafbeïnvloedende omstandigheden.

Het Hof Den Bosch gaat nog een stap verder, door te stellen dat in deze uitzonderlijke situatie de landelijke afstemming over de strafoplegging helemaal niet van toepassing is:

“De wijze waarop verzet is gepleegd bij de aanhouding zorgt voor een onevenredige belasting van het politieapparaat, zowel in getalsmatige inzet als in mentale belasting. De maatschappij en deze beroepsgroep verdient bescherming tegen mensen zoals verdachte. Het feit dat we ons in Nederland met het coronavirus in een uitzonderlijke situatie bevinden en dat de gedragingen van verdachte op die situatie betrekking hadden, maakt dat de richtlijnen van de Rechtspraak voor feiten als een bedreiging of belediging, zoals de verdediging heeft bepleit, hierop niet van toepassing zijn. De richtlijnen zijn niet voor deze uitzonderlijke situatie geschreven.”³

(ECLI:NL:GHSHE:2020:1393)

Kan in een corona gerelateerde zaak ook sprake zijn van strafverlaging? Volgens de Rechtbank Oost-Brabant zijn de vrijheidsbeperkende maatregelen die ook hun doorwerking hebben in de gevangenis, in de zin dat daardoor het verblijf in de gevangenis meer belastend is geworden, geen reden om een lichtere straf op te leggen (ECLI:NL:RBOBR:2020:2453). Volgens het Hof Den Haag is de vertraging die in een strafproces is opgetreden “door de uitbraak van wat is gaan heten de corona crisis” geen reden om schending van de redelijke termijn aan te nemen en daarom de straf te matigen (ECLI:NL:GHDHA:2020:917, ECLI:NL:GHDHA:2020:918, ECLI:NL:GHDHA:2020:919). Tot slot is het verdedigbaar dat de extra stress, veroorzaakt door een gedwongen thuisverblijf

tijdens de opgelegde lockdown, reden kan zijn om een lagere straf op te leggen. Het is in die situatie wellicht minder verwijtbaar – of althans niet geheel onvoorstelbaar – dat een lontje korter is of de stoppen eerder doorslaan. De tijd moet leren of deze gedachtegang inderdaad zal worden aanvaard. Deze situatie zal zich vooral voordoen bij corona gerelateerde huiselijk geweldzaken (vgl. de vierde categorie uit de Rotterdamse standaardvonnissen) en deze zijn bij het afronden van deze rubriek nog niet gepubliceerd.

Wat leveren deze observaties op? Ten eerste dat een buitengewone situatie zoals we die nu mondiaal meemaken, ook de straftoemeting niet ongemoeid laat. Dat is niet verwonderlijk gezien de standaardoverweging in vrijwel iedere strafmotivering: ‘gezien de omstandigheden van het geval’. Deze korte opsomming van corona gerelateerde feiten laat ons ook zien dat de manier waarop Covid-19 wordt betrokken bij de straftoemeting afhankelijk is van het concrete geval, het gerecht dat de straf oplegt en de specifieke omstandigheden, inclusief voortschrijdend inzicht, zoals te zien is in de veranderende kennis over de gevolgen van besmetting met Covid-19. Op 20 maart sprak de Rechtbank Den Haag een verdachte ‘Coronahoester’ nog vrij voor onder andere mishandeling door te overwegen:

“De politierechter acht niet wettig en overtuigend bewezen dat de verdachte door in het gezicht van de politieagenten te hoesten en opmerkingen over corona te maken hen met de dood heeft bedreigd, zodat de verdachte daarvan zal worden vrijgesproken.

De politierechter overweegt dat uit het nieuws van de afgelopen dagen blijkt dat er tot nu toe alleen kwetsbare mensen zijn overleden, zoals ouderen of mensen met andere gezondheidsklachten. De betreffende politieagenten, die op straat aan het werk waren, vallen niet in deze risicogroep. Er is niet

3 Overigens ook opmerkelijk dat hier de term ‘richtlijnen’ wordt gebruikt, terwijl jarenlang ervoor is gewaakt om deze term te gebruiken oor de landelijke oriëntatiepunten. Deze zijn immers *ter oriëntatie*, terwijl een richtlijn enige gebondenheid suggereert (vgl. de strafvorderingsrichtlijnen van het OM).

gebleken van een aanmerkelijke kans op de dood bij een eventuele besmetting met het coronavirus.”

(ECLI:NL:RBDHA:2020:2766)

Met de kennis van nu, lijkt deze overweging afkomstig uit een ver – naïef – verleden. En als over enige tijd meer bekend is over het virus en er wellicht een medicijn en/of een vaccin is ontwikkeld, wordt de impact van een dreigement met een coronabesmetting weer anders.⁴ En daarmee wellicht ook de toepasselijke strafmaat. Het feit dat wij, nauwelijks twee maanden na het begin van de landelijke maatregelen in verband met de Covid-19 pandemie, al iets kunnen schrijven over corona gerelateerde strafoplegging, is te danken aan het feit dat gebruik is gemaakt van (super)snelrecht. Dat is goed om daadkracht te tonen. Maar het is een belangrijke taak van de strafopleggende rechter om – ook in uitzonderlijke situaties als de huidige – het hoofd koel te houden. Gelukkig toonde de Rechtbank Rotterdam zich daarvan bewust:

“Ten slotte wordt [...] benadrukt dat door de rechter steeds goed moet worden gekeken naar het concrete misdrijf, de ernst daarvan en alle omstandigheden van het geval. De rechter moet in deze crisis ook, of misschien wel juist, waken voor een te algemene ophoging van de straf.”

(ECLI:NL:RBROT:2020:336,

ECLI:NL:RBROT:2020:337,

ECLI:NL:RBROT:2020:338)

3. **Landelijke oriëntatiepunten en richtlijnen voor strafvordering**

De oriëntatiepunten voor straftoemeting en LOVS-afspraken van de rechtsprekende macht zijn voor volwassen verdachten voor een aantal delicten gewijzigd per 6 maart 2020:

⁴ In die zin is het opvallend dat nergens de vergelijking wordt getrokken met HIV-gerelateerde uitspraken, waarin ook het inzicht in de wijzen van besmetting en de impact van een besmetting door de tijd heen aan verandering onderhevig was.

- Artikel 248b Sr (Jeugdprostitutie)
- Artikel 310-312 Sr (Winkeldiefstal)
- Artikel 310-317 Sr (Zakkenrollerij, tasje-roof en straatroof)

Op het terrein van de OM-richtlijnen voor strafvordering zijn het afgelopen jaar diverse aanwijzingen en richtlijnen ingetrokken, gewijzigd of in werking getreden:

- Intrekking Aanwijzing taakstraffen (2011A027), 9 december 2019, *Stcrt.* 2019, 66710.
- Intrekking Aanwijzing plaatsing in een psychiatrisch ziekenhuis (pz-maatregel) op grond van artikel 37 lid 1 Wetboek van Strafrecht (2009A005), 9 december 2019, *Stcrt.* 2019, 66712.
- Aanwijzing strafvorderingsbeleid overtreding Wet gedeeltelijk verbod gezichtsbedekkende kleding, 1 augustus 2019, *Stcrt.* 2019, 39009.
- Richtlijn voor strafvordering strafrechtelijke aansprakelijkheid voor het verstrekken van passagiersgegevens door luchtvaartmaatschappijen op basis van de wet Passenger Name Records (PNR-wet), per 18 juni 2019, *Stcrt.* 2019, 33097;
- Richtlijn voor strafvordering verkeersongevallen, gevaarlijk verkeersgedrag en verlaten plaats ongeval, per 20 december 2019, *Stcrt.* 2019, 66642;
- Richtlijn voor strafvordering rijden onder invloed van alcohol en/of drugs en rijden tijdens een rijverbod, 20 december 2019, *Stcrt.* 2019, 66646;
- Richtlijn voor strafvordering feitgecodeerde misdrijven en overtredingen, 20 december 2019, *Stcrt.* 2019, 66648;
- Richtlijn voor strafvordering motorrijtuig (doen) besturen tijdens ontzegging e.d., per 20 december 2019, *Stcrt.* 2019, 66653.
- RECTIFICATIE Richtlijn voor strafvordering feitgecodeerde misdrijven en overtredingen (2019R016), per 6 februari 2020, *Stcrt.* 2019, 66648.

4. **Wetten en wetsvoorstellen**

Het afgelopen jaar is een aantal voor de straftoemeting relevante wetten in werking getreden, waaronder:

- Wet van 22 februari 2017, *Stb.* 2017, 82 (Wet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen, wet USB, waarmee vrijwel alle regelingen die betrekking hebben op de tenuitvoerlegging van sancties is verplaatst naar het nieuwe boek 6 Wetboek van Strafvordering); in werking getreden op 1 januari 2020, *Stb.* 2019, 507.
- Wet van 27 september 2019, *Stb.* 2019, 311 (Wet herwaardering strafbaarstelling actuele delictsvormen, waarmee de strafmaxima van een aantal delicten, waaronder 137d Sr, is verhoogd en een aantal strafbepalende factoren, zoals diefstal 'gedurende de voor de nachtrust bestemde tijd' (art. 311 Sr) is geschrapt of gewijzigd); in werking getreden op 1 januari 2020, *Stb.* 2019, 421.
- Wet van 6 november 2019, *Stb.* 2019, 413 (Wet aanscherping strafrechtelijke aansprakelijkheid ernstige verkeersdelicten, waarmee de strafmaxima van enkele ernstige verkeersdelicten zijn verhoogd); in werking getreden op 1 januari 2020, *Stb.* 2019, 442.

Daarnaast signaleren we een voor de strafoplegging twee relevante wetsvoorstellen:

- Wetsvoorstel tot Wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met het beperken van de mogelijkheden om een taakstraf op te leggen bij geweld tegen personen met een publieke taak (Wet uitbreiding taakstrafverbod), waarmee het huidige taakstrafverbod voor geweld- en zedenmisdrijven wordt uitgebreid naar elke vorm van geweld tegen personen in de uitoefening van een publieke taak in het kader van de handhaving van de orde of veiligheid. De internetconsultatie van dit voorstel is op 17 december 2019 afgerond en de Raad voor de rechtspraak en de Nederlandse

Orde van Advocaten hebben inmiddels een negatief advies uitgebracht.

- Het wetsvoorstel 'Straffen en beschermen' (Kamerstukken 35122), waarbij de voorwaardelijke invrijheidstelling niet langer een *recht* is voor de veroordeelde, maar een *gunst*, die afhankelijk van het gedrag van de gedetineerde wordt verleend en maximaal twee jaar voor het einde van de straf in kan gaan, is inmiddels met een ruime meerderheid aangenomen door de Tweede Kamer.

5. **Publicaties**

Het afgelopen jaar zijn drie empirische studies verschenen naar de straftoemeting door de rechter. De eerste is van Van Tulder, die onderzocht of de rechter de afgelopen twintig jaar zwaarder is gaan straffen. Hij concludeert dat dat zo is: straffen zijn gemiddeld 11% zwaarder geworden. De punitiviteit is het sterkst gestegen bij geweldsdelicten. Van Tulder laat verder zien dat de rechter meer taakstraffen op is gaan leggen en vergeleken met 1998 relatief vaker voorwaardelijke straffen en maatregelen oplegt (F. van Tulder, 'Is de rechter zwaarder gaan straffen? Twee decennia in beeld', *Tijdschrift voor rechtspraak en straftoemeting* 2019, p. 73-82).

Boone, Pakes en Van Wingerden onderzochten hoe de daling van de gevangenispopulatie over de periode 2006-2018 verklaard kan worden. Zij vonden voor de periode 2005-2015 juist dat de rechter 22% minder gevangenisstraffen heeft opgelegd en dat de gemiddelde duur van de opgelegde gevangenisstraffen 23% minder was. Maar dat is niet de enige verklaring voor de dalende detentieratio: dat er bij de politie minder zware delicten geregistreerd werden kan de daling verklaren. (M.M. Boone, F. Pakes & S.G.C. van Wingerden, 'Explaining the collapse of the prison population in the Netherlands: Testing the theories', *European Journal of Criminology* 2020).

In de derde studie onderzochten Nan, Struijk, Mevis en Holvast in opdracht van

het WODC of een verhoging van het strafmaximum bij moord van 30 naar 40 jaar vanuit juridisch, wetssystematisch perspectief verantwoord is. Hun studie laat zien dat het strafmaximum van dertig jaren niet als een beperking wordt ervaren door de strafrechtspraktijk. Uit de opgelegde straffen in de periode 2006-2019, de strafmaatoverwegingen en de gesprekken die met rechters zijn gevoerd blijkt niet dat er behoefte is aan een strafmaximum van veertig jaar (J.S. Nan, S. Struijk, P.A.M. Mevis en N.L. Holvast, *Verhoging strafmaximum moord; is veertig het nieuwe dertig*, Rotterdam: Erasmus Universiteit 2019).

We sluiten deze rubriek af met de signalering van een zeer lezenswaardig proefschrift over het effect dat de gevangenisstraf (niet) heeft op het stoppen met strafbaar gedrag: J.V.O.R. Doekhie, *Dimensions of desistance: a qualitative longitudinal analysis of different dimensions of the desistance process among long-term prisoners in the Netherlands* (diss. Leiden), Leiden: Leiden University 2019. Zeer interessant voor iedereen die wel eens een (lange) gevangenisstraf eist of oplegt.

P.M. Schuyt & S.G.C. van Wingerden